

УДК 343.9

Михайло Гузела

Національний університет “Львівська політехніка”,
кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології

Mykhailo.V.Huzela@lpnu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2254-6990>

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ НЕКЛАСИЧНОЇ ТА ПОСТНЕКЛАСИЧНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ ПІЗНАННЯ В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ (ПРОТИДІЇ) КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ЩОДО УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

<http://doi.org/10.23939/law2023.37.258>

© Гузела М., 2023

Описано проблему дослідження сутності методології як науки загалом, так і окремих проблем сучасної методології досліджень, в галузі кримінально-правової та кримінологічної науки, зокрема на основі неklasичних та постнеklasичних підходів у методології в контексті дослідження окремих кримінологічних проблем запобігання вчиненню кримінальних правопорушень щодо учасників кримінального провадження. Звернено увагу, що виявлення низки методологічних проблем (зокрема й у сфері кримінологічної науки) стало каталізатором появи великої кількості теоретичних досліджень, зокрема пов'язаних із новими, часом – революційними, концептуальними підходами як до методології наукового пізнання загалом, так і до окремих доктрин, насамперед у галузях кримінального права та кримінального процесу, а також і в прикладних галузях, зокрема соціології, статистики, психології. Саме методологічне підґрунтя зазначених галузей і використовує кримінологічна наука для дослідження проблем злочинності, зокрема в сфері суспільно-небезпечних посягань на права, свободи та законні інтереси учасників кримінальних проваджень.

Констатовано, що сучасна методологія досліджень у правовій науці, зокрема і в кримінологічній – в сфері запобігання та протидії злочинності щодо учасників кримінального провадження, реалізується у площині дискурсивного напрямку загальної теорії систем (системного підходу) на основі загальнонаукових принципів, а також засад загальнофілософської класичної методології. Однак у процесі проведення досліджень у правовій науці, зокрема в кримінологічній, все більше уваги на сьогодні приділяється використанню доктрин неklasичної та постнеklasичної методології.

Ключові слова: методологія, методологія дослідження проблем кримінології, учасники кримінального провадження, методологія дослідження протидії кримінальним правопорушенням щодо учасників кримінального провадження.

Постановка проблеми. Раніше вже неодноразово було зазначено, що визначення методології дослідження є визначальним для будь-якої як основної, так і прикладної науки. Не є винятком із

цього правила і кримінологічна наука, особливо на сучасному етапі розвитку держави, коли мають місце повсякчасні зміни рівня, структури та динаміки злочинності, а в період оголошеного в нашій державі воєнного стану істотно ускладнились соціальні суспільні процеси, які зумовлюють такі зміни, відтак надзвичайно ускладнились завдання, що на сьогодні постають перед кримінологічною наукою. З огляду на це, підвищилась актуальність використання в наукових дослідженнях як класичних, так і нових (неklasичних, постнеklasичних) методів пізнання, а також системи засобів пізнання, котрі використовуються в кримінології [1, с. 112–119]. З огляду на це, постає нагальна необхідність вдосконалення методологічних підходів для пізнання злочинності в сфері правосуддя і, зокрема, злочинності в сфері саме кримінального провадження щодо учасників кримінального процесу. Більше того, тенденції до збільшення кількості кримінальних правопорушень щодо учасників кримінальних проваджень та істотні виклики сьогодення, значно ускладнюють можливості і способи (форми) їх виявлення. Тому розуміння сучасної методології дослідження суспільно-небезпечних посягань на права, свободи та законні інтереси учасників кримінальних проваджень, зокрема нових її доктрин (т. зв. неklasичних та постнеklasичних), дає можливість правильно зрозуміти сутність та особливості злочинності у зазначеній сфері.

Аналіз дослідження проблеми. Вагомий внесок у дослідження проблем попередження і протидії суспільно-небезпечним посяганням щодо особи і, зокрема, щодо суб'єктів кримінального провадження, а також й методології дослідження зазначених проблем, внесли низка науковців, зокрема Бандурка О. М., Голіна В. В., Даньшин І. М., Джужа О. М., Зелінський А. Ф., Закалюк А. П., Костенко О. М., Литвинов О. М., Медицький І. Б., Юхно О. О. та багато ін.

Мета статті полягає у визначенні шляхів вирішення проблеми методології дослідження проблем запобігання (протидії) кримінальним правопорушенням проти учасників кримінального провадження, зокрема на основі дослідження нових доктрин неklasичної та постнеklasичної методології.

Виклад основного матеріалу. Виявлення низки методологічних проблем (зокрема й у сфері кримінологічної науки) стало певним каталізатором для появи великої кількості теоретичних досліджень. Зокрема, у зв'язку з появою нових, часом – революційних, концептуальних підходів як до методології наукового пізнання загалом, так і до окремих його доктрин, робляться спроби наукових досліджень, насамперед у галузях кримінального права та кримінального процесу, а також і в прикладних галузях, зокрема соціології, статистики, психології. Однак, методологічне підґрунтя вищезазначених галузей використовує і кримінологічна наука для дослідження проблем злочинності в сфері суспільно-небезпечних посягань на права, свободи та законні інтереси особи і, зокрема, учасників кримінальних проваджень [1, с. 113].

В процесі дослідження проблем запобігання кримінальним правопорушенням стосовно учасників кримінального провадження важливим є забезпечення всебічності пізнання зазначеного явища. Адже пізнання будь-якого явища, зокрема й зазначеного, як стверджує П. М. Рабінович, передбачає максимально широке врахування позитивних і негативних фактів та комплексність, виваженість їхньої оцінки [2, с. 22, 23]. З цією метою використовуються загальні компоненти методології наукового пізнання: світоглядні, загальні та спеціальні теорії й концепції, філософські закони і категорії, закони і правила логіки, загальнонаукові та конкретно-наукові методи дослідження тощо [3, с. 291]. Зазначені компоненти, хоч і конкретизують методи наукового пізнання, проте залишають поза увагою низку інших категорій методології. Тому в проведенні правових досліджень більш затребуваними є методологічні підходи, аніж власне методи. Більше того, західна і європейська правова доктрина наукової методології правових досліджень ґрунтується саме на підходах методології наукового пізнання, зокрема: причиновому; функціональному; структурному; герменевтичному; аксіологічному, діалектичному тощо [1, с. 116]. В цьому випадку наукові методи

є так би мовити “цеглинками”, “інструментами” методологічних підходів, а, своєю чергою, в когнітивному аспекті основними елементами методу є знання, принципи, правила, прийоми, способи та засоби [4, с. 68]. Саме такі інструменти методологічних підходів застосовуються в процесі наукових досліджень проблем кримінології, зокрема щодо запобігання (протидії) кримінальним правопорушенням щодо учасників кримінальних проваджень.

Однак зазначені вище категорії методології пізнання, які застосовуються в процесі здійснення наукових пошуків у сфері юридичної науки і, зокрема у царині кримінології в дослідженнях кримінологічних проблем протидії злочинності щодо учасників кримінальних проваджень, стосуються так званої класичної методології пізнання, яка проявляє певною мірою жорстку консервативність щодо всіх інших так званих неklasичних методів пізнання. Тому вважаємо обгрунтованою позицію П. М. Рабіновича про те, що нарівні з класичною методологією пізнання сучасні методологічні концепції дослідження проблем правової науки, котрі визначаються деякими вченими як: неklasичні, постklasичні чи постнеklasичні [5, с. 61, 6, с. 69], визначає їх як “неокласичні” [7, с. 37, 38], таким чином окреслюючи шляхи вирішення кризи методології пізнання, яка існує на сьогодні [1, с. 116, 117].

Зупинимось на основних із позиції проф. Рабіновича П. М. неокласичних підходах дослідження проблем правових та прикладних наук. Слід зазначити, що, окрім класичної методології пізнання в наукових дослідженнях, на сьогодні найбільш відомими є доктрини неklasичної методології пізнання та постнеklasичної методології пізнання.

До неklasичної методології наукового пізнання в науці філософії зараховують, насамперед, неопозитивістську методологію, методологію герменевтики та феноменологію. Вважаємо за необхідне, зокрема, зазначити що позитивізм та неопозитивізм вважається так званою методологією “західних” дослідників. При цьому, сутність неопозитивістської методології проявляється через реалізацію принципу верифікації, тобто вимоги щодо зведення теоретичних суджень до сукупності протокольних пропозицій, які фіксують емпіричні дані [8, с. 41]. Представники неопозитивістської методології за основу наукового дослідження беруть проблему об’єктивності цього дослідження, а також проблему доведеності наукових суджень, зокрема проблему доведеності цих суджень у царині прямої залежності результатів наукового дослідження від обраних дослідником методів дослідження.

Дещо специфічним різновидом неklasичної методології пізнання є герменевтика (гр. “hermeneutikos” – тлумачити). Даний різновид наукової методології пізнання стосується такого універсального носія інформації, як текст. Звідси й поняття герменевтики як науки про інтерпретацію і тлумачення текстів через письмові знаки як складові компоненти пізнання. Герменевтика як напрям наукової діяльності, пов’язаний із дослідженням, поясненням, тлумаченням філологічних, а також філософських, юридичних, історичних та релігійних текстів. З огляду на це, герменевтика як різновид наукового пізнання набуває надзвичайно великого значення для наукових досліджень в сфері кримінального права та прикладних наук, зокрема й кримінології. Варто зазначити, що методи герменевтики застосовуються в низці кримінологічних досліджень, які пов’язані з необхідністю інтерпретувати чи тлумачити текст через викладені в ньому письмові знаки з метою встановлення кримінологічної сутності конкретного суб’єкта кримінального правопорушення. Герменевтичний підхід, зокрема може бути використаним у процесі кримінологічного дослідження проблем запобігання і протидії злочинності, зокрема й щодо суб’єктів кримінальних проваджень.

Ще одним із видів т. зв. неklasичної методології західних дослідників є феноменологія. Феноменологія як форма неklasичної методології наукового дослідження особливої уваги в процесу пізнання приділяє саме суб’єктивному аспекту. Зокрема, феноменологія закріплює об’єктивне значення таких особливостей сприйняття, як емоції та свідомість суб’єкта в процесі пізнання, а також висуває проблему зв’язку пізнавальних процедур із життєвою практикою науковця-дослідника, який реалізує пізнання об’єкта дослідження чи явища [8, с. 117, 118]. Зазначений вид методології наукового пізнання майже не стосується наукових досліджень у сфері юридичних наук, проте він

входить в сферу ментального методологічного використання в таких науках, як психологія, соціологія тощо. Слід зазначити, що феноменологія як різновид неklasичної методології застосовується у окремих кримінологічних наукових дослідженнях, зокрема у дослідженнях механізму індивідуальної злочинної поведінки, коли без урахування емоцій, відчуттів неможливо зрозуміти природу протиправної поведінки [8, с. 117, 118]. Вважаємо, що феноменологічний підхід у методології пізнання також може бути використаний в процесі кримінологічного дослідження проблем запобігання і протидії злочинності, зокрема й щодо суб'єктів кримінальних проваджень.

На відміну від неklasичної методології пізнання, постнеklasична методологія охоплює сучасні системи виключно критичних уявлень про наявні в класичній і неklasичній філософії поняття істини, сутності, об'єктивної реальності тощо. Таким чином, постнеklasична методологія включає постмодернізм (деконструктивізм, філософію дискурсивних практик), а також синергетичну методологію.

Слід наголосити, що деякі положення методології постмодернізму та синергетичної методології можуть мати значення для проведення кримінологічних досліджень у контексті визнання чи, навпаки, – заперечення певних діянь (посягань), зокрема щодо учасників кримінального провадження як виду злочинної поведінки. Так, концептуальний підхід постмодернізму полягає у цілком іншому пізнанні істини. Зокрема, істину перестають розуміти у зв'язку з певною метафізичною реальністю, оскільки вона перетворюється на предмет суспільної згоди (прагматизм). Розуміння постмодернізму виходить не з явища, що вважається істинним, а з явища, яке вважають прагматично прийнятним. Тобто, явище досліджується не з боку семантики, а з боку прагматики. Проблема об'єктивності знання також набуває відносного спрямування (відповідність знання об'єктивній дійсності). Результати наукового пізнання співвідносяться з прийнятою у науковому співтоваристві філософією, етикою тощо. Реальність у розумінні постмодернізму перестає бути об'єктивною, а співвідноситься з нашими почуттями, стосунками, традиціями і досвідом. Реальність не може бути сприйнята поза контекстом панівної у відповідну епоху системи цінностей. Для методології постмодернізму також особливо актуальною є критичність знання. Критичному переосмисленню підлягають як підходи концептуального характеру, так і фундаментальні ідеологічні постулати попередніх епох [8, с. 117, 118]. Зокрема, певне діяння, яке колись вважалось суспільно-небезпечним, на сьогодні – цілком допустиме в суспільстві (тому потребує декриміналізації), і навпаки – колишня цілком допустима поведінка на сьогодні вважається суспільно-небезпечною (тому криміналізується законодавцем).

Важливо також зазначити, що, починаючи з початку 70-х років XX ст. з'явився і активно розвивається синергетичний підхід як у науці філософії загалом, так і в методології зокрема. Синергетика – це наука про взаємодію певних явищ, яка вивчає основні закони та методи самоорганізації складних систем будь-якої сутності, а також яка є певним засобом міждисциплінарної комунікації. Ще у 1969 році термін “синергетика” ввів у філософський “обіг” німецький фізик-теоретик професор Г. Хакен. Зважаючи на позицію Г. Хакена, синергетика (гр. *Sinergos*, “ζῆ” – “спільно” і “ergos” – “дія”) як новий напрям міждисциплінарних досліджень досліджує системи, котрі складаються з сукупності підсистем або компонентів, котрі тими чи іншими способами, взаємодіючи між собою, породжують процеси самоорганізації всієї системи загалом [9–15].

Синергетика як наука за приблизно невеликий час свого існування в філософії встигла пройти три основні етапи свого становлення та розвитку: 1-й етап – дослідження фізичних систем і явищ (70-ті роки XX ст.); 2-й етап – дослідження біологічних систем і явищ (кінець 70-х–80-ті роки XX ст.); 3-й етап – дослідження інтелектуально-соціальних систем і явищ (90-ті роки XX ст. – дотепер) [16, с. 79–84]. Саме сучасна можливість дослідження інтелектуально-соціальних систем і явищ певною мірою зумовлює використання в осяжному майбутньому синергетичного підходу в методології проведення соціальних, зокрема й правових наукових досліджень.

У філософській літературі загальне пояснення процесів самоорганізації зводиться до того, що певний час система може еволюціонувати в якомусь руслі, але такий процес невідворотно супроводжується досягненням критичних станів, за яких система переходить у нестійкий стан.

Найменші збудження виводять систему з цього стану і призводять до біфуркації (лат. *bifurcus* – роздвоєний). Невдовзі відбуваються перехідні процеси, що можуть спричинити виникнення порівняно стійких структур – атракторів (лат. *attrahere* – притягувати), для яких характерні певні параметри впорядкованості, що домінують над всіма іншими ступенями свободи систем. Чим менше у системи параметрів впорядкованості, тим легше нею управляти. Атрактором може бути і хаос. Хаос інтерпретують не як абсолютно деструктивне начало, а як невпорядковану складність, здатну до впорядкованості [8, с. 42].

З метою вивчення міждисциплінарних методологічних підходів до процесів самоорганізації складних систем різноманітної природи та сутності на сьогодні до синергетики проявляється неабиякий інтерес як серед низки науковців, так і серед практиків. Низка дослідників навіть вважають, що синергетика є єдиною теорією еволюції [8]. Тому системи як складові галузі синергетики вивчаються різними галузями науки, кожна з яких досліджує дотичні до власної проблематики т. зв. “свої” системи, при цьому притаманними конкретній науці методами. Винятком не є і кримінологічна наука. Особливість синергетичного підходу при вивченні системи кримінологічних проблем злочинності, зокрема проблем запобігання (протидії) кримінальним правопорушенням щодо учасників кримінальних проваджень полягає в тому, що, по-перше, аналізується поведінка складної системи кримінологічних проблем злочинності в умовах невизначеності, що дозволяє виявляти різну поведінку чи реакцію системи запобігання (протидії) кримінальним правопорушенням щодо учасників кримінальних проваджень, залежно від впливу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів (взаємодія елементів системи); по-друге, досліджується вплив людського фактора на саморозвиток системи запобігання (протидії) кримінальним правопорушенням щодо учасників кримінальних проваджень.

Слід зазначити, що на сьогодні низка вчених висловлюють певний скептицизм з приводу синергетичного дослідження інтелектуально-соціальних систем і явищ, зокрема пізнання соціальних процесів. Зокрема, вченими висловлюються критичні зауваження щодо можливості використовувати за аналогією однакові підходи для пізнання глибинних процесів живого і неживого, а тим більше процесів, які відбуваються у соціумі: це не лише непродуктивно, а й певною мірою небезпечно [8, с. 43]. Вітчизняний кримінолог А. М. Бойко є більш поміркованим у своїй науковій позиції. Він стверджує, що, незважаючи на те, що відповідно до синергетичних уявлень на сучасному етапі еволюціонують практично всі системи – фізичні, хімічні, біологічні, соціальні, зокрема й правові, все ж стверджувати про беззаперечний методологічний потенціал синергетики для пізнання соціальних процесів (і в сфері кримінологічної науки також) є дещо передчасним [8, с. 43, 44]. Як бачимо, вчений все ж не є повністю категоричним у запереченні синергетичного пізнання соціальних процесів, зокрема правових. Дійсно, методи дослідження, які пропонує синергетика як більш глобальний метод пізнання, який враховує у себе в якості окремої його складової й діалектичне пізнання, видається більш прогресивним засобом пізнання, що своєю чергою збагачує теорію пізнання. Тому в осяжному майбутньому не можна виключати можливостей широкого використання таких методів пізнання в інноваційно-креативній науковій діяльності в процесі проведення наукових досліджень окремих проблем правових та прикладних наук, зокрема й кримінологічних проблем протидії злочинності, і також щодо учасників кримінальних проваджень.

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що спроба дослідження найбільш відомих на сьогодні світоглядних підходів до методології пізнання дає змогу стверджувати, що сучасна методологія досліджень у правовій науці, зокрема і в кримінологічній – в сфері запобігання та протидії злочинності щодо учасників кримінального провадження, все ж здебільшого реалізується у площині дискурсивного напрямку загальної теорії систем (системного підходу) на основі загальнонаукових принципів, а також засад загальнофілософської класичної методології. Водночас, в процесі проведення наукових досліджень у сфері правових та прикладних наук, до того ж в сфері кримінології, що стосується запобігання злочинності, зокрема в сфері проблематики кримінологічної охорони

прав учасників кримінального провадження, все ж не можна виключати в осяжному майбутньому більш широкого використання, з погляду на сьогоднішній день, дещо революційних доктринальних підходів неklasичної та постнеklasичної методології, які П. М. Рабінович, вважаємо, небезпідставно визначив як неокласичні методологічні підходи наукових досліджень окремих проблем правових та відповідних прикладних наук, зокрема й кримінологічних проблем протидії злочинності, і також щодо учасників кримінальних проваджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гузела М. В. (2023). Проблеми сучасної методології в контексті дослідження запобігання (протидії) кримінальним правопорушенням щодо учасників кримінального провадження // Право. UA. Науково-практичний журнал. № 1. С. 112–119.
2. Рабінович П. М. (2009). Практика Страсбурзького суду: філософсько-правові та гносеологічні виміри. Практика Європейського суду з прав людини: загальнотеоретичні дослідження // Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України. Серія I. Дослідження та реферати. Вип. 21 / редкол. : П. М. Рабінович (голов, ред.) та ін. Львів : Край. С. 22, 23.
3. Гуророва Н. О., Панов М. І. (2009). Методологічні засади дослідження проблем Особливої частини кримінального права // Проблеми законності. Вип. 100. Харків : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. С. 291.
4. Кельман М. С. (2011). Юридична наука : проблеми методології. Тернопіль : Терно-граф, С. 61, 62.
5. Максимов С. (2014). Класична і неklasична моделі осмислення правової реальності // Право України. № 1. С. 61.
6. Варламова Н. (2014). Методологія юридичної науки: спокуса постмдерном // Право України. № 1. С. 69.
7. Рабінович П. М. (2014). Методологія вітчизняного загальнотеоретичного праводержавознавства: деякі сучасні тенденції // Право України. № 1. С. 37, 38.
8. Бойко А. М. (2009). Теорія детермінації економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки : дис....д-р. юр. наук. Львів. 420 с.
9. Haken G. (1970). *Laser Theorie*.
10. Haken G. (1977). *Synergetics*.
11. Haken G. (1987). *Erfolgsgeheimnisse der Natur*, 4. Aufl.
12. Haken G. (1983). *Advanced Synergetics*
13. Haken G. (1988). *Information and Selforganization*.
14. Haken G. (1991). *Synergetic Computers and Cognition*.
15. Haken G. (1996). *Principles of Brain Functioning*.
16. Смирнов М. (2005). Синергетика // ПИСК. № 11. С. 79–84.

REFERENCES

1. Huzela M. V. (2023). *Problemy suchasnoi metodolohii v konteksti doslidzhennia zapobihannia (protydii) kryminalnym pravoporushenniam shchodo uchasnykiv kryminalnoho provadzhennia*. [Problems of modern methodology in the context of research on the prevention (counteraction) of criminal offenses against participants in criminal proceedings.]. Pravo.UA. Naukovo-praktychnyi zhurnal. No. 1. P. 112–119.
2. Rabinovych P. M. (2009). *Praktyka Strasburzskoho sudu: filososfsko-pravovi ta hnoseolohichni vymiry* [Practice of the Strasbourg Court: philosophical, legal and epistemological dimensions.]. Praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny: zahalnoteoretychni doslidzhennia. Pratsi Lvivskoi laboratorii prav liudyny i hromadianyna Naukovo-doslidnoho instytutu derzhavnoho budivnytstva ta mistsevoho samovriaduvannia Akademii pravovykh nauk Ukrainy. Serii I. Doslidzhennia ta referaty. Vyp. 21 / redkol. : P. M. Rabinovych (holov, red.) ta in. Lviv : Krai. P. 22, 23.
3. Hutorova N. O., Panov M. I. (2009). *Metodolohichni zasady doslidzhennia problem Osoblyvoi chastyny kryminalnoho prava*. [Methodological principles of the study of the problems of the special part of criminal law.]. Problemy zakonnosti. Vyp. 100. Kharkiv : Nats. yuryd. akad. Ukrainy im. Ya. Mudroho. P. 291.
4. Kelman M. S. (2011). *Yurydychna nauka : problemy metodolohii*. [Legal science: problems of methodology]. Ternopil : Terno-hraf. P. 61, 62.
5. Maksymov S. (2014). *Klasychna i neklasychna modeli osmyslennia pravovoi realnosti*. [Classical and non-classical models of understanding legal reality.]. Pravo Ukrainy. No. 1. P. 61.
6. Varlamova N. (2014). *Metodolohiia yurydychnoi nauky: spokusa postmdernom* [Methodology of legal science: the temptation of postmodernism]. Pravo Ukrainy. No. 1. P. 69.

7. Rabinovych P. M. (2014). *Metodolohiia vitchyznianoho zahalnoteorntychnoho pravoderzhavoznavstva: deiaki suchasni tendentsii*. [Methodology of domestic general theory of the rule of law: some modern trends]. Pravo Ukrainy. No. 1. P. 37. 38.
8. Boiko A. M. (2009). *Teoriia determinatsii ekonomichnoi zlochynnosti v Ukraini v umovakh perekhodu do rynkovoï ekonomiky*. [The theory of determination of economic crime in Ukraine in the conditions of the transition to a market economy.] : Dys....dokt.iur.nauk. Lviv. 420 p.
9. Haken G. (1970). Laser Theorie.
10. Haken G. (1977). Synergetics.
11. Haken G. (1987). Erfolgsgeheimnisse der Natur, 4. Aufl.
12. Haken G.(1983). Advanced Synergetics
13. Haken G. (1988). Information and Selforganization.
14. Haken G. (1991). Synergetic Computers and Cognition.
15. Haken G. (1996). Principles of Brain Functioning.
16. Smyrnov M. (2005). *Synerhetyka* [Synergetics]. RISK. No. 11. P. 79–84.

Дата надходження: 12.01.2023 р.

Mykhailo Huzela
Lviv Polytechnic National University,
Ph.D., Assoc. Prof.
Institute of Jurisprudence and Psychology
Department of Criminal Law and Procedure
Mykhailo.V.Huzela@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2254-6990>

**MODERN CONCEPTS OF NON-CLASSICAL AND POST- NON-CLASSICAL METHODOLOGY
OF COGNITION IN THE CONTEXT OF RESEARCH ON PREVENTION (COUNTERACTION)
OF CRIMINAL OFFENSES AGAINST PARTICIPANTS IN CRIMINAL PROCEEDINGS**

The article is devoted to the problem of researching the essence of methodology as a science as a whole, as well as specific problems of modern research methodology, in particular, in the field of criminal law and criminological science, in particular, on the basis of non-classical and post-classical approaches in methodology in the context of researching specific criminological problems of preventing the commission of criminal offenses regarding participants in criminal proceedings. Attention was drawn to the fact that the discovery of a number of methodological problems (including in the field of criminological science) became a catalyst for the emergence of a large number of theoretical studies, in particular, related to new, sometimes revolutionary, conceptual approaches to the methodology of scientific knowledge in general, as well as to individual doctrines, first of all, in the fields of criminal law and criminal procedure, as well as in applied fields, in particular, sociology, statistics, psychology. Criminological science uses the methodological basis of these fields to study crime problems, in particular, in the field of socially dangerous encroachments on the rights, freedoms, and legitimate interests of participants in criminal proceedings.

It was established that the modern research methodology in legal science, including and in the criminological field – in the field of crime prevention and countermeasures against participants in criminal proceedings, is implemented in the plane of the discursive direction of the general theory of systems (system approach) based on general scientific principles, as well as the principles of general philosophical classical methodology. However, in the process of conducting research in legal science, in particular, in criminology, more and more attention is paid to the doctrines of non-classical and post-non-classical methodology.

Key words: methodology, methodology for researching problems of criminology, participants in criminal proceedings, methodology for researching countermeasures against criminal offenses in relation to participants in criminal proceedings.